Jaarbericht 2017

impuls
aan de
leefomgeving

Burgers pakken zelf de regie terug

Als voorzitter van KNHM kijk ik met voldoening terug op het afgelopen jaar. Ook in 2017 heeft KNHM zich met enorm veel energie ingezet voor een fenomeen dat niet meer uit de samenleving is weg te denken: burgers die zelf de regie terugpakken over hun leefomgeving en in hun buurt mooie projecten realiseren. Zoals het Sportplein in de Emmense wijk Emmerhout. Bewoners hebben hier een centrale plek gecreëerd waar alle wijkgenoten samen kunnen sporten. Dat heeft niet alleen een positief effect op hun gezondheid, maar versterkt de saamhorigheid en de onderlinge contacten in de wijk.

Met onze adviezen en procesbegeleiding geven we burgers soms net dat ene duwtje in de rug. Maar tegenwoordig proberen we ook om mensen instrumenten in handen te geven waarmee ze hun eigen initiatieven 'toekomstbestendiger' kunnen maken. Het is prachtig als burgers zelf een park onderhouden of een zorgcoöperatie op poten zetten, maar het is zonde als een initiatief drie jaar later stilvalt omdat de organisatie toch niet helemaal klopte. Daarom organiseren we steeds vaker ondersteunende workshops. Bijvoorbeeld op het gebied van financiën en fondsenwerving, het schrijven van een businessplan of de inzet van social media.

Natuurlijk valt of staat de kwaliteit van onze begeleiding bij deskundige en enthousiaste KNHM adviseurs. Gelukkig slagen we er steeds weer in om nieuwe adviseurs binnen te halen, die zich op vrijwillige basis inzetten. De missie van KNHM – burgers helpen om mooie ideeën daadwerkelijk te realiseren – spreekt echt jong en oud aan. Bovendien maken onze adviseurs deel uit van een landelijk dekkend netwerk, waarin we een beroep kunnen doen op de deskundigheid van andere organisaties. Zoals onze partners Arcadis en VSBfonds. Mede dankzij dit netwerk kunnen we burgers gericht helpen om het verschil te maken met een goed idee. Dat is een uitdaging waaraan ik heel graag een bijdrage lever.

Annemarie Jorritsma

voorzitter Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij

KNHM zet burgerinitiatieven op de kaart

Maar hoe en waar deden we dat het afgelopen jaar?
Een selectie van onze meer dan 300 bijzondere inititiatieven, projecten en ondernemingen door het hele land.

onze programma's

Mensen kunnen zelf hun leefomgeving veranderen en verbeteren. Actieve burgers brengen beweging in hun leefomgeving. Als zij omgeven worden door bevlogen professionals worden hun ideeën en plannen sneller werkelijkheid. Dan kan er worden gepland, gebouwd, gewerkt, gedeeld en genoten. Als netwerken van professionals helpen wij actieve burgers bij het verbeteren van hun leefomgeving. Dit doen wij via onze 6 programma's.

Anke Feldbrugge, adviseur KNHM Advies
Het leuke is zo je als vrijwilliger bij KNHM Advies kunt bijdragen aan een betere leefomgeving. Tegelijk krijg je veelal meer terug dan je ooit hebben mag verwachten. Ik ben dan ook al jaren bij KNHM Advies actief en ik ben er nog lang niet mee klaar.

KNHM Advies advies op maat van burgerinitiatieven

Zelf de leefomgeving en de beharende netwerken? Dat is wat burgerinitiatieven zelf. Wanneer gaandeweg het initiatief en de daarom als adviseur aan de beelden. Lots of koffiepitjes. Een centraal spreekpunt voor de wijk. Het restaurant en ontwikkelen van een oude kerk tot dorpshuis of een zojuiste wat je bijvoorbeeld kunnen uitvoeren. Ook gaan we de gemeente en de bewoners van de KNHM Advies bij onze 120 burgerinitiatieven, kleine en grote initiatieven. We denken mee over procedures en regelgeving, ondersteunen initiatiefnemers over het bijpersbeleid van subsidies en sponsorgelden of kijken hiervan naar het schoolen mee of een plan echt uitvoerbaar is. Voor mail je jouw idee concreet? Waar krijgt de financiering vaak? Hoe organiseer je een project? Hoe ga je om met de gemeente? Hoe krijg je mensen mee? Hoe, voor 2011 adviseurs dicht Kaar. Dankzij hun ondersteuning, zetten initiatiefnemers hun plannen sneller in werkelijheid en en (zij is aerter van uitwerkelijke geschiedenisgeschiedenis) voor de gemeente, subsidiegevers en andere partners.

Marjolein Hilligs, adviseur Kern met Pit
Verbinden en mensen bracht, KNHM is aerter op samenwerking met het verbinden van mensen en elkaar en hun omgeving. Dat is een gaandeweg handwerk. Door de ondersteuning die KNHM biedt is bereik en netwerk creëren de daadkrachtiger en gedreven initiatiefnemers. Ik ben gaandeweg de ook toegewijd bij onze bloemen met een begeeting. Net wanneer in Nederland van de gaande steeds. In Kern met Pit stimuleren we jongeren bewoners om duurzaamheid mee hun leefomgeving aan de slag te gaan. Ook aanbodzijd, die KNHM Advies ondersteunt, is voor ons van groot belang om aan te nodigen. Gedurende dat jaar krijgen de bewonersgroepen advies van KNHM-adviseurs en kunnen co-deelmeters aan diverse kennissessies en bijeenkomsten van hun initiatief met tussen te geven. Bewonersgroepen de initiatiefnemers hun plan? Dan dateren we hen met de ondersteuning. Kern met Pit: an ons bedrag van 1000 euro. Daarnaast aerter het beste project in elke provincie een prijs van 2500 euro. Ook organiseren we twee meetingen voor de nationale Cracker Pit, een eerstmal en een finale avond in de regio de ervoren is 3000 euro waar het project.

www.kernmetpit.nl

Artcadia technisch-en kunstwerdstrijd voor jongeren

Artcadia, Imagine your future! De stad Artcadia, het jaar 2080. Hoe leuren we met inkaart? Hoe ziet ons vervoer eruit? Hoe gaan we om met de natuur? Hoe ziet de stad er dan uit? Jongeren Tijdens de landelijke kunstwerk- en technwedstrijd die KNHM samen met Artcadia en Cameo organiseert, brengen leerlingen van de bovenbaas hun kunstwerk zich over het beest in het jaar 2080 in de Rotterdam toekomstatrijd Artcadia. De deelnemers bedenken nieuwe, creatieve oplossingen voor actuele, maatsch problemen. Hiermee laten we jongeren zien hoe je technische kunst inspiren van wereldmuziekmode en technische kunst van de Rotterdam Artcadia. Ook kunnen ze hun mooiste van meenen op gee prijs begeleiding van professionals voor hun beeldvormingen. De afgelopen jaren heeft Artcadia een aantal buen bestaande blieven opgebouwd. De bedenkers van het winnende project maken een ververgrotige reis naar een Europees project waar Artcadia bij betrokken is.

www.artcadia.nl

Ruimte voor de burger

Als ondersteunende heeft KNHM de zij van de rechtsdo de burgerinitiatieven. Ruimte voor de burger. Ruimte voor de mensen om een eigen initiatiefnemer en blieven zij ik wetten. Ook in formule zin. Met nieuwe beleidsinstrumenten zijn hun Rights to Challenge of de nieuwe Ongevraagd krijgen burgers wel meer mogelijkheden om hun eigen directe beelvorgaving in beleidsdeen ar in de stilten. Hoewel de nieuwe Ongevraagd pas in 2007 inpast en het Rights to Challenge in Nederland nog maar meetjes ken, zijn er al ruim 100 van de 400 Nederlandse gemeenten al aan ontdaa en meldinsel. Daarom aan 6, 10 of beoordeling en de bieden voor Artcadia en Stijlens dijn initiatiefnemers, met hij ervoor met hen enthousiasme en de creatieiteit van de schoolkinderen. Hoe dus ook, na hun voor 5 of 6 weken, ons nog meer ondersteuning van de gemeente, de wijkraad en bijbehoorlijk dunn, terwijl ze zelf creatief hun dijn met relevante ondernemgen ook na en ook de toekomst.

Reinier Rooies, adviseur Artcadia
Hoe ziet ons leefomgeving er dergelijke initiatiefnemers van in makkelijker maar technische mogelijkheden? Ik ben al ruim 40 jaar bezig met de ontwikkeling van de Rotterdam Artcadia. Ik ben er dagelijks bezig om de mensen mee te gemeente, maar er zijn ook dingen waar het lukt om de jongen creeraal in online filter de werkvoeler regelt een groep burgers vagt: ver eiltim grug jelle planner voor een nieuw dorpshuis of vernieuwingsplannen ondersteunen, maar ook op ontmoeten van jelle ter zelf relaxt geen. Dat is een dynamiek die je zoeks zeker tegenkom.

KNHM Participaties BV advies en investeren in sociale ondernemingen

KNHM Participaties BV investeert in sociaal ondernemers. Dat zijn burgerinitiatieven die hun initiatief vanuit onderneminrichting ontstaan en ondernemers die promiet geven aan maatschappelijke impact boven financieel rendement. Impact first!. Het gaat (niet) om maatschappelijke impact van de onderneming.

KNHM Participaties BV is een samenwerking van KNHM en Stijlfonds. KNHM en Stijlfonds geloven in sociaal ondernemerschap en zijn bereid wat meer risico te nemen dan de doorsnee investeerder. Om de ervaarbaarheid van sociale initiatieven in vergelijkbare sectoren te vergroten, zijn de ondernemingen ook bereid om ook ondersteuning te verschaffen. Dankzij hetgeen we sociaal maatschappij, kunnen zo hun kennis aanzien van gehaal ontwikkelen en ervaringen en het eigen netwerk. Inmiddels zijn bij de heeft van de initiatieven de KNHM-acquisitie mogelijkheden van Arcadia bestelden. Hun ondersteuning is aan gericht op de technische en procesmatige aspecten van een project. Van het maken van een business plan tot het vinden van de juiste partners en financiën gen. En van het bemoeien van knowledge-sharing-sessies tot het maken van een landschapsmeeting.

Robert Barnes, adviseur KNHM Participaties BV
Tijdens mijn loopbaan bij de ING was ik vaak betrokken bij de financiering van initiatiefnemers. Ik ben dan ook zeer bekend met de commerciële tak. Of je mooiste soort bij investeren en een netwerk op te bouwen. KNHM Participaties heeft naast de kapitalen die netwerk waardeer de ondernemer in staat is om zo'n netwerk op te bouwen. Ik ben dan ook zeer blij dat ik mijn kennis en ervaring kan inzetten, samen met mijn collega's van de adviesraad van de sociaal ondernemers is erlst van toegevoegde waarde.

Samenwerking met Arcadis

Om sociale initiatiefnemer op het gebied van leefbaarheid mag beter te kunnen begeleiden, aanbiedt KNHM-Arcadis-kosten samen. Met hun Arcadis KNHM-ADO Programmeren geeft Arcadis mogelijkheid om hun kennis en ervaring op de gebied van ruimtelijke inrichtingsvraagstukken aan een hoeveelheid van de ondernemers. Dankzij hun programmeren KNHM-burgerinitiatieven en sociaal ondernemers wordt effectieve ondersteuning en krijgen burgers de beschikking over kennis op het gebied van stijlvoor beeld gebouwen, ruimtelijke ontwikkeling en inrichting van de ruimte. Ook kunnen ze hun ideeën en plannen sneller realiseren. Ook kunnen ze hun opening bij een van de maatschappij, kunnen zo hun kennis aanzien van gehaal ontwikkelen en ervaringen en het eigen netwerk. Inmiddels zijn bij de heeft van de initiatieven de KNHM-acquisitie mogelijkheden van Arcadis bestelden. Hun ondersteuning is aan gericht op de technische en procesmatige aspecten van een project. Van het maken van een business plan tot het vinden van de juiste partners en financiën gen. En van het bemoeien van knowledge-sharing-sessies tot het maken van een landschapsmeeting.

200 adviseurs

zetten zich vrijwillig in om burgerinitiatieven en sociaal ondernemers een stap verder te helpen. Zij worden omringd door een netwerk van adviseurs van Arcadis die hun specifieke kennis inzetten in burgerinitiatieven.

Het Beleeversnoeien
Natuurlijk spelen in Flevoland

Het Beleeversnoeien gedit ain bet genieten, zwerkuurpiklen en meeste leeszone speeltuin van Nederland. In het bos, dat maar liefst 40 hectare 'natuurlijk speler' omvat, kunnen bezoekers zich zelfzoen op beleeversnoeien zoals een mastspring, toilebloemen en een water sebeyrint. Stichting Het Beleeversnoeien Lelystaad is onde de opening van het bos ervanteeuwstelijk voor ondersteund en beheer. Naar aanleiding van de Stichting GBBS gaf ontwerp aan dat het de afgelopen jaren al ruim 100 vrijwilligers van de Stichting Natuurlijk Spelen Flevoland bijgedraagt voor alles aan de ontwerp, toilebloemen en een water sebeyrint. Stichting Het Beleeversnoeien. "Ik die mooiere aanwesterkeren wil in die zurgvrijwilligerij bij ons meeloopen. Dat betekent niet alleen dat we voor mooiere afspraken meeten maken, maar dat we ook op onze meeten meer aan de mensen kunnen zien wanneer ze ongeduldig of aan de aan de aan de

KNHM zet burgerinitiatieven op de kaart

Maar hoe en waar deden we dat het afgelopen jaar?
Een selectie van onze meer dan 300 bijzondere inititiatieven, projecten en ondernemingen door het hele land.

Suus Boerma, KNHM Noord-Holland
"De betrokkenheid die mensen bij hun eigen omgeving voelen vind ik altijd heel bijzonder. Het geeft mij energie om als vrijwilliger bij KNHM die mensen te ondersteunen bij hun initiatief."

Utrecht: Utrecht
Skaten in De Yard

Ooit was De Yard de populairste plek van Nederland om te skaten. Zelfs buitenlandse professionals toonden er hun kunsten. Toen het in 2007 in verval raakte, gebeurde er jarenlang niks meer. Dan probeert in 2013 een skatersinitiatief het braakliggende terrein weer op de skatekaart te zetten. Ze krijgen het terrein (via de gemeente) in onderhuur en bouwen het, dankzij een succesvolle crowdfunding, om tot kleurrijk skatepark. Op 9 juli 2017 is het park officieel geopend, maar helaas was het plezier van korte duur: het water loopt niet goed weg en zorgt voor veel wateroverlast. KNHM en Arcadis adviseren de initiatiefnemers nu bij een betere en doelmatige afwatering, zodat het skatepark weer kan floreren als vroeger.

Noord-Holland: Amsterdam
Hotel Buiten: geen hotel

In 2012 namen buurtbewoners en ondernemers samen het initiatief om een vergeten stukje groen aan de Sloterplas nieuw leven in te blazen. Hotel Buiten: een groene, rustgevende ontmoetingsplaats voor buurtbewoners, park- en strandbezoekers, Amsterdammers en andere enthousiastelingen. Het in oktober 2017 geopende café-restaurant moet de opstap en economische motor zijn voor een mooie programmering en een bloeiende ontmoetingsplaats. Hotel Buiten is een breed gedragen initiatief. Zo hebben ruim 60 buurtbewoners het gebouw mede ontworpen en namen er maar liefst 180 mensen financieel deel aan de nieuwbouw. KNHM Participaties BV verstrekte een lening en stelt haar kennis en netwerk beschikbaar, ook tijdens de exploitatie.

Zuid-Holland: Dordrecht

Natuurlijke en sociale trekpleister

"Door groente en kruiden te verbouwen op een leegstaand stuk grond, wordt de plek op een zinvolle manier gebruikt. En door het sociale karakter draagt het project nog meer positiefs bij aan de wijk", meent Jans Sieben, bedenker van Moestuin De Terp. KNHM ondersteunt de vrijwilligers bij het oprichten van een stichting of vereniging met de bijhorende statuten, belastingen, sponsors en het verkrijgen van de benodigde vergunningen. Arcadis onderzocht de mogelijkheden van beplanting op het vervuilde terrein en de voormalige vuilstort. Het advies werd opgevolgd: er wordt nu getuinierd in grote kweekbakken op een fundering van gewapend beton.

Katja Portegies, KNHM Zuid-Holland
"Ik geloof in de kracht van burgerparticipatie voor alle actuele thema's van onze samenleving. Ik draag graag een steentje bij met mijn kennis en ervaring, zodat burgerinitiatieven niet stranden vanwege onbekendheid met de procedures en merites van de publieke sector."

Zeeland: Biervliet

Zorg en wonen in Zeeland

In het dorp Biervliet staat seniorencomplex Ter Walle. Aanvankelijk uit angst dat deze voorziening met 35 wooneenheden zou verdwijnen uit het dorp, namen enkele inwoners het voortouw om onderzoek te doen naar de woonbehoeften van senioren in Biervliet en omliggende kernen. Nu het complex voorlopig is gered, hebben de initiatiefnemers hun doelstelling verbreed: welke voorzieningen heeft Biervliet, naast Ter Walle, nodig om ook in de toekomst aantrekkelijk te zijn voor senioren? In overleg met KNHM zijn de belangrijkste stakeholders rond zorg en wonen (o.a. huisarts, de eigenaren Ter Walle) en de dorpsraad van Biervliet erbij betrokken.

Noord-Brabant: Oostelbeers

Kerk wordt dorpshuis

De meest recente kerk in Oostelbeers, een rijksmonument uit 1934, staat sinds 2015 leeg. Toen bleek ook dat het bestaande gemeenschapshuis in bouwtechnisch slechte staat verkeerde. Na technisch en economisch onderzoek en een enquête onder de inwoners door Dorpsraad Oostelbeers, kwam de oplossing om van het kerkgebouw een dorpshuis- en evenementenlocatie te maken, als beste uit de bus. Een groep inwoners heeft daarop Stichting Dorpshuis Oostelbeers (SDO) opgericht en deed mee aan Kern met Pit. Samen met architectenbureau BOUWkunst WERKplaats zijn plannen ontwikkeld om het kerkgebouw te herbestemmen naar multifunctioneel gebouw, met behoud van de cultuurhistorische waarde en architectonische kwaliteit. Op 24 juni 2017 was de feestelijke opening en daarmee zijn zij officieel een Kern met Pit.

Friesland: Sneek

Shared green space

Een groep bewoners stoorde zich al jaren aan het verpauperde voormalig fabrieksterrein in hun wijk. Zij verenigden zich in Stichting 'de Groene Flach' en namen zelf het heft in handen. Ze krijgen het terrein in bruikleen van gemeente Súdwest Fryslân. "KNHM ondersteunde ons met heel veel raad en daad, op juridisch en technisch gebied. Arcadis gaf advies met betrekking tot de wateroverlast en over de asbestvervuiling in de grond", aldus Marjan Faber, voorzitter van de Groene Flach.
Na een multifunctionele sanering door de gemeente, zijn in 2017 de buurtboomgaard, met moestuin, heuvels om vanaf te glijden, wandelpaden en speeltoestellen gerealiseerd.

Machiel Adema, KNHM Friesland

"Samen met professionele adviseurs enthousiaste mensen helpen die iets positiefs willen doen voor hun omgeving, geeft mij enorm veel energie."

Marianne Dagevos,
KNHM Noord- Brabant

"KNHM werkt peer to peer: voor en door vrijwilligers, door en met mensen met een ondernemende instelling en een groot sociaal hart."

Eric Raad, KNHM Groningen
"Het professionele landelijke netwerk van KNHM brengt lokale kennis en ervaring ineens heel dichtbij. Dat maakt vrijwilligerswerk voor KNHM uniek."

Flevoland: Almere

Fairtrade cider

Samen met betrokken inwoners en organisaties cider produceren op basis van een fairtrade concept voor natuuronderhoud, dat is de kern van Stichting Groentje. Burgers, buurtinitiatieven en organisaties kunnen gebruik maken van de faciliteiten van de stichting en workshops volgen over bijvoorbeeld het snoeien van fruitbomen. Daarnaast kan iedereen die hoog- of halfstam fruitbomen heeft, het fruit aan Groentje 'verkopen' en onder het label op het etiket zijn eigen streek/organisatie promoten. KNHM heeft geholpen bij de oprichting van de stichting, het toetsen van het businessplan en het locatieonderzoek.

Fokke Hoekstra, KNHM Flevoland
"In de haarvaten van de samenleving is nieuwe vitaliteit en creativiteit zichtbaar. Steeds meer mensen nemen het heft in eigen handen om hun ideeën en plannen voor hun leefomgeving te realiseren. Als KNHM-adviseur vind ik het fantastisch om daar mijn steentje aan bij te dragen."

Gelderland: Arnhem

We 4 You

Jongeren uit de wijk die de multiculturele bewoners goed kennen. Dat is de kracht van We 4 You, een jongerenparticipatiegroep in de wijk Presikhaaf. Zij zetten zich al jaren succesvol in om de sociale cohesie in de wijk te vergroten, bijvoorbeeld door jongeren met hun huiswerk te helpen en activiteiten te ondernemen met en voor de ouderen in de wijk. Regelmatig worden ze ingeschakeld om bewoners actief te betrekken die de gemeente niet weet te bereiken.
Om makkelijker subsidies te verkrijgen, vrijwilligers (deels) te kunnen vergoeden en hun voortbestaan als kweekvijver voor nieuwe begeleiders te waarborgen, wil We 4 You de organisatiestructuur formaliseren. KNHM is gevraagd voor advies en begeleiding daarbij.

Leo van Loon, KNHM Gelderland
"Via KNHM kan ik mijn jarenlange kennis en werkervaring als proces- en projectbegeleider optimaal inzetten voor anderen. Zo geef ik iets terug en blijf ik maatschappelijk betrokken."

Maurice Bergmans, KNHM Limburg
"Je professionele vaardigheden belangeloos inzetten om een verschil te maken in een burgerinitiatief, daar word je blij van. Het verrijkt daarnaast je eigen kennis en vaardigheden en vergroot je netwerk."

Limburg: Gulpen

Leven naast de brouwerij

Van fietsen, koffiezetapparaten en bladblazers tot aan computers: alles wordt serieus bekeken en indien mogelijk gerepareerd in het Repaircafé te Gulpen. Daarnaast organiseert het burgerinitiatief met de naam Stichting Leven Naast de Brouwerij nog meer activiteiten om de leefbaarheid in Gulpen te vergroten en het welzijn en de sociaal-culturele betrokkenheid te bevorderen. Bijvoorbeeld een Taalcafé, waar taalles wordt gegeven aan vluchtelingen.
De stichting ontleent haar naam aan de plek waar het project is ontstaan: de Toeristenkerk aan de Rosstraat, tegenover de Gulpener Bierbrouwerij. Een mooi initiatief dat voor meer verbinding en betrokkenheid zorgt in het dorp. KNHM is gevraagd als advies- en gesprekspartner bij de verdere inrichting en oprichting van de Stichting Leven Naast de Brouwerij.

Groningen/Drenthe

Grensoverstijgend erfgoed

In de Veenkoloniën in Groningen en Drenthe liggen tal van pareltjes van erfgoedverzamelingen verborgen. Over de veenontginning en turfwinning en de daarbij horende industrievorming, zoals scheepvaart/-bouw, touwslagerij, glas-/ keramiekfabrieken en de oude Philipsfabriek. Het initiatief 'Pareltjes in het Veen' wil al die pareltjes aaneen rijgen, ze aan de wereld laten zien, om die bijzondere geschiedenis niet verloren te laten gaan. De kleine organisaties en individuele bewoners hun bezit, kennis en verzameling te laten delen met anderen is nu de uitdaging. KNHM ondersteunt de initiatiefnemers bij die uitdaging en bij het opzetten van een gedegen organisatie, ook voor in de toekomst.

Rudi Eding, KNHM Drenthe
"Mensen helpen zonder eigen belang voorop te zetten, dat is mijn levenshouding. KNHM is een warm nest, mooi om deze warmte te delen met anderen."

Drenthe: Emmen

Sport en cohesie in de wijk

Sport en beweging helpen bij de aanpak van gezondheidsproblemen en het mobiliseren en vitaliseren van wijkbewoners. Ook zorgt het voor sociale cohesie en levendigheid in de wijk. Het braakliggende terrein in de wijk Emmerhout zou dan ook een geschikte plek zijn voor een multifunctionele sportaccommodatie. De werkgroep, onderdeel van Vereniging van Wijkbelangen Emmerhout, vroeg KNHM haar te ondersteunen bij de communicatie en samenwerking met de gemeente Emmen en de aannemer die het sportplein zal aanleggen. Voor inhoudelijke advisering over kosten van speeltoestellen is een adviseur van Arcadis aangesloten. Nadat diverse fondsen financiële ondersteuning boden, werd op 30 september 2017 het sportplein feestelijk geopend.

aar school gaan is leuk! • Eersteren: Borden dorpsomvel • Eersteren • Emmen: Rolstoelvriendelijke looppaden • Emmen: Sportplein Emmerhout • Emmen: Rolstoelvriendelijke looppaden • Gasselte: Herindeling Dorpshuis De Trefkuil • Gasselte: Herindeling Dorpshuis De Trefkuil • Gieselhoven: Herinrichting De Vaart • Megedal: Stad
en el d: Fietsroute bij aanlegdorp • Zuidlaren: Zernike College • **Fleuvoland** • Almere: Oberhofje • Almere: Voetbalbos in park Uitho I • Almere: Voetbalbos: Sieradenbuurt • Almere: Vlinderplatz Zeeit • Almere: Groenste Gitt • Almere: Publiekstelstroputs voor
dpark • Dronten: Almere College • Dronten: Speeltuintuin Wilsenhos • Kraggenburg: Recreatieve verbinding Kraggenburg Voorsterbos • Lelystad: Omstulating Groene Oostrand • Lelystad: Stichtingplan BRAM • Lelystad: SG de Rietlanden • Lelystad: Het
Schuur: Herinrichting expositieruimte • **Friesland** • Easterlittens: Herinrichting gravelveld • Harlingen: RSG Simon Verdijk • Jonkerland: Ontwerp terrein dorpshuis • Leeuwarden: Voetbalbos Leeuwarden • Leeuwarden: Speeltoestellen Koersplein •
vinkel Sauwerd • Schiermonnikoog: De Tuin naast de Branding • Sneek: Natuuronntmoetingstuin naast AZC Sneek • Sneek: Bogerman Technasium • Sneek: Buurtboomgaard De groene Flach • Spannum: 't Kiatske fan Sybrant Roordal • Sudwest Fryslan:
hannes Fontanus College • Berghamen: Het hart van Berghamen • Borculo: Staring College • Buren: BV Buren • Culemborg: Natuur- en educatietuin • Diemen: Het Rhedens • Doetinchem: Speeltuin Vijverberg/Zuid • Dooiweerth: Centrumplan Dooiweerth •
ermelo • Montfoland: Natuurtheater Zeddam • Nijmegen: NSG Nijmegen • Oost Gelre: Ontmoetingstuin • Oosterbeek: Open plantproces gebiedsplan Hartenstein e.o. • Apeldoorn: Zonnedauw • Tiel: Meer groen op straat • Vianen: Vlasdal des/vlidhunter: Jong en
Meaweal College • Winterswijk: Aardewerk De Steggie • Zaltbommel: Cambium College • Zeeten: Hendrik Pierson College • Zevenaar: Gebiedsvise Rhedenfaag • Zutphen: Atelier 3D • **Groningen** • Adorp: Ommetje Harssensiaan • Appingedam:
enlamp • Ostermiland: Dorpsontmoetingspunt Oosterwiland • Peiterbos in het Veen • Roodeschool: Pieter en wandelpad Lieudebos • Stadskanaal: Aanlig gemeentecleppelijke tuin • Ten Boer: Naar Buiten! • Vlagtwedde: Herbestemming melkfabrik
Stadskanaal • Veendam: Kunstwerk Veendam • Gieten: Natuurtuin Gieten • Gieten: Tuin van Gieten • Hoogezand-Sappemeer: Hoogezand-Sappemeer • Hoogezand-Sappemeer: Hoogezand-Sappemeer • Hoogezand-Sappemeer: Hoogezand-Sappemeer

Martine van Burgsteden,
KNHM Overijssel
"Prachtig om te zien met hoeveel energie en enthousiasme ideeën worden uitgewerkt. Door burgers vaak voor medeburgers om hun omgeving een stukje mooier te maken."

Overijssel: Bergentheim
Een bruisend Bastingplein

"Wat ons betreft heeft Bergentheim een toekomst en daar moet de vernieuwing van het Bastingplein aan bijdragen", aldus Arend Jan ten Brinke van Plaatselijk Belang Bergentheim. In de kleine, maar bruisende dorpskern Bergentheim is renovatie van het Bastingplein een lang gekoesterde wens. Het plein, dat een belangrijke centrale rol vervult in het dorp, moet functioneler en sfeervoller worden. Aandachtspunten zijn verkeersveiligheid, parkeermogelijkheden, leefbaarheid, duurzaamheid en uitstraling. De gemeente heeft Plaatselijk Belang Bergentheim gevraagd om met een nader uitgewerkt plan te komen met een groot draagvlak onder de bevolking van Bergentheim. KNHM denkt kritisch met de initiatiefnemer mee in dat proces.

338 impulsen aan de leefomgeving

Drenthe • Aa en Hunze: Fruitbomen als landschapselement • Assen: Buurtmoestuin Schakelveld • Borger: Dorpsbelangen Borger • Borger: Lekker-Hip Borger • Coevorden: De Nieuwe Veste • De Wolden: Dorpsbos Alteveer Kerkenveld • Eelderwolde: N
& Esch • Nieuw-Dordrecht: St. Museum Collectie Brands • Nieuwe Pekela: Bezoekers- en informatiecentrum Bijen&Zzooo • Ruinerwold: Speeltuin Natuurlijk Samen • Schoonloo: Openlucht- en amfitheater • Stadskanaal: Hertenkamp Vledderveen • West
het Museumbos • Almere: Schooltuinen in Parkwijk • Almere: Never Ending Art in Business Almere • Almere: Speeltuin Noorderplassen-West • Almere: Brouwerij De Kemphaan • Amere: Cascadepark ontwikkeling • Biddinghuizen: Buurtinitiatief Winger
watervogelparadijs • Luttelgeest: Theaterproductie Bant Luttelgeest • Lelystad: #Loods32 • Urk: Mimme • Urk: Renovatie speelplein Noorderlingen • Zeewolde: Voedselbos Zeewolde • Zeewolde: De Biezenburcht uit de wind?! • Zeewolde: De Roode
Leeuwarden: Leeuwarder Lyceum • Leeuwarden: Voedselbos Leeuwarden • Leeuwarden: Stichting Asgaard • Oldeberkoop: Parkbossen-Kunstroute Oldeberkoop • Democratic Challenge Noord • Ried: Voortuin Dorpscentrum De Rede • Sauwerd: Dorpsv
Kledingbus swf • Wolvega: Linde College • Workum: Multifunctionele buitensportaccommodatie • **Gelderland** • Aalten: NATUURLIJK bewegen voor jong en oud • Appeltern: Museum de Tuut • Arnhem: Professionalisering We For You • Barneveld: Jo
Duiven: Candea College • Elst: Landerij De Park • Elst: Bewonersparticipatie park De Wuurde, Elst • Ermelo: Christelijk College Groevenbeek • Geldermalsen: WIND! • Hengelo: Centrale beschutte ontmoetingsplek • Hummelo: (Kinder)fietscrossbaan Hun
Oud samen volop in beweging • Voorst: Herinrichting plein Brede school Antonius • Voorthuizen: Dorpsvisie Voorthuizen: van droom...naar visie • Warnsveld: Isendoorn College • Wichmond-Vierakker: Naoberschap Wichmond-Vierakker • Wijchen
Eemsdeltacollege • Den Andel: Den Andel Historiaal Feit en Verhaal • Finsterwolde: Park Verzetsbuurt • Groningen: H.N. Werkman College • Groningen: Praedinius Gymnasium • Hoogezand: Herstelplan Oosterpark Hoogezand • Nieuwolda: Herstel Hert
Laude • Vriescheloo: Groente- en fruitkar Dorpsschooltuin • Westerlee: Dorpshuis De Tille • Winsum: Natuurdoepark • **Limburg** • America: Openluchttheater Het Beukenhof • Brunssum : Meteo Oud Merkelbeek: voor niets gaat de zon op! • Eijsden: (
Maas: Dorpsdagvoorziening Doën Beej • Horst aan de Maas: Bakuuske Meterik, van mond tot grond • Limburg: L1 en KNHM Burgers aan zet • Lomm: Verfraaiing dorpsingangen Lomm • Maastricht: Bedrijfsplan Athos • Maastricht: Samenwerkingsverb
Donders Spul • Sittard: Trevianum Scholengroep • Sittard-Geleen: Opknappen van kerkplein • Stein: De Middeleeuwse Kruidentuin • Venlo: Ecologische Stadstuin • Venray: Valideren Dorpsplein Geijsteren • Venray: Kick-Off Oostrum • Venray: Het W.I.P. •
• Cuijk: Merletcollege • Cuijk: Doorontwikkeling Wereldtuin Verdeliet • Den Bosch: Ds. Pierson College • Den Bosch: Stichting Kolibrie • Eersel: Rythoviuscollege • Eindhoven: Lorentz Casimir Lyceum • Eindhoven: Natuurlijk Bewegen Megen • Eindhoven: T
• Lennisheuvel: Herinrichting terrein rondom kerk • Oirschot: Herbestemming Oostelbeerse kerk • Oosterhout: MGR Frencken College • Oss: Maaslandcollege • Berlicum: Molen ter Steen • Rosmalen: Stadsboerderij Eyghentijds • Rucphen: Geheimen v
Alkmaar: Petrus Canisius College Het Lyceum • Alkmaar: Gas!Fabriek • Amstelveen: Keizer Karel College • Amsterdam: Flora Kokjes • Amsterdam: Calandlyceum • Amsterdam: Damstede Lyceum • Amsterdam: Fons Vitae Lyceum • Amsterdam: Fortes L
Amsterdam: Burenhuis Van Buuren • Amsterdam: Woon- werkpand Nautilus • Amsterdam: Jubileum 100 jaar Bond van Volkstuinders • Amsterdam : Openschoolgemeenschap Bijlmer • Amsterdam : LENA The Fashion Library • Amsterdam : Mantelaa
Fortmann • Hoogwoud: Museumboerderij West-Frisia, bouw bijgebouw • Hoorn: Belevingstuin voor demente ouderen • Hoorn: SG Tabor lokatie Werenfridus • IJmuiden: Vellesan College • Opperdoes: Kerk Opperdoes • Opperdoes: Beheer Stichting Vel
Buurtboerderij • **Overijssel** • Almelo: CSG Het Noordik • Almelo: Natuur in de stad • Bergentheim: Herinrichting Bastingplein • Borne: Spanjaard Gemaal • Delden: Jeu de boule banen • Deventer: Etty Hillesum Lyceum • Deventer: Etty Hillesum Lyceum
• Hellendoorn: Beweegtuin • Holten: SG De Waerdenborch • Losser: BOE • Nieuwleusen : Agnietencollege • Oldenzaal: Twents Carmel College locatie Thij • Oldenzaal: Jeugdcircusfestival 2017 • De Krim: Overname exploitatie Zwembad De Krim • Raalte: (
Uitbreiding Begraafplaats Zwartewaterskloster • Zwolle: Gymnasium Celeanum • Zwolle: Natuurlijk spelen Park de Stadshoeve • Zwolle: Kinderboerderij Wezenland • **Utrecht** • Amerongen: Herbouw Uitkijktoren op Amerongse Berg • Amersfoort: 't H
in andere vijvers • Lopik: Realisatie groen schoolplein St. Victorschool • Nieuwegein: Cals College • Utrecht: Reis naar je dromen • Utrecht: Skatepark de Yard • Utrecht: St. Bonifatiuscollege • Utrecht: Ontwikkeling Domplein • Utrecht: Rotsoordbrug • Utre
haalbaarheid Rijngracht Woerden • Zeist: RESCUED! • **Zeeland** • Biervliet: Zorgdorp Biervliet? • Borsele: Van Hattumhuis Ellesdiek • Burgh-Haamstede: Realisatie woonvoorziening Vlinderduin • Goes: Calvijn College • Goes: Hondenspeelplaats • Goe
CSWalcheren • Middelburg: Nehalennia Stedelijke Scholengemeenschap • Middelburg: Wateroverlast St. Jansbuurt • Middelburg: Pilot dementie • Ossenisse: Inrichting dorpsplein Ossenisse • St. Maartensdijk-Scherpenisse: Dorpstafel • Terneuzen: Omv
Willem de Zwijger College • Alphen aan den Rijn: Groenendijk • Barendrecht: Dalton Lyceum • Brielle : Puppyclub • Den Haag: Haags Montessori Lyceum • Den Haag: Nieuwbouw Buurtboerderij de Nijkamphoeve • Dordrecht: Moestuin De Terp • Gorinchem
• Limes Café • Naaldwijk: Lentiz het Groene Lyceum • Noordwijk: Northgo College • Oegstgeest: Verkabeling Hoogspanning Oegstgeest • Oud-Beijerland: Hoeksch Lyceum • Papendrecht: Willem de Zwijger College • H2Olland Water-Experience • Rotter
Schravenlant • Schoonhoven: CSG Willem de Zwijger • Schoonhoven: Schoonhovens College • Vlaardingen: Culturele streekmarkt • Voorhout: Overbosch • Wassenaar: Vernieuwing buurtplein • Zoetermeer: Herontwerp waterhuish. Natuur- en Landscha

onze programma's

Mensen kunnen zelf hun leefomgeving veranderen en verbeteren. Actieve burgers brengen beweging in hun leefomgeving. Als zij omgeven worden door bevlogen professionals worden hun ideeën en plannen sneller werkelijkheid. Dan kan er worden gepland, gebouwd, gewerkt, gedeeld en genoten. Als netwerk van professionals helpen wij actieve burgers bij het verbeteren van hun leefomgeving. Dit doen wij via onze 4 programma's.

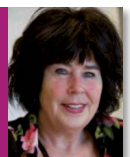

Ankie Feldbrugge,
adviseur KNHM Advies
"Het leuke is dat je als vrijwilliger bij KNHM mensen kunt helpen bij het verwezenlijken van hun dromen. Dromen die te maken hebben met een betere leefomgeving, die de samenleving helpen om een beetje mooier te worden. Dromen die mensen niet in hun eentje ombouwen tot werkelijkheid, maar samen met ánderen. Ik vind het belangrijk ze te laten zien dat ik achter ze sta. Ook in moeilijke momenten help ik ze hun eigen kracht naar boven te halen: je wilt het en je kúnt het!"

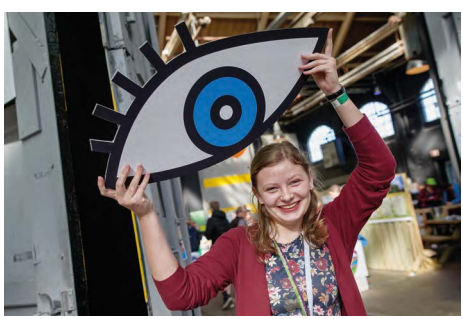

KNHM Advies advies op maat aan burgerinitiatieven

'Zelf de leefomgeving en leefbaarheid verbeteren'. Dat is wat burgerinitiatieven drijft. KNHM gelooft in zelfregie en zit daarom als adviseur aan de keuken-, tuin- of koffietafel.
Een centraal sportplein voor de wijk. Het restaureren en verbouwen van een oude kerk tot dorpshuis of een supermarkt waar je buurtgenoten kunt ontmoeten onder het genot van een kopje koffie. Jaarlijks is KNHM Advies bij zo'n 120 burgerinitiatieven betrokken, kleine en grote initiatieven. We denken mee over procedures en regelgeving, adviseren initiatiefnemers over het bijeenbrengen van subsidies en sponsorgelden of kijken kritisch over hun schouders mee of een plan echt uitvoerbaar is. Hoe maak je jouw idee concreet? Hoe krijg je de financiering rond? Hoe organiseer je een project zodat het over vijf jaar nog steeds bestaat? KNHM denkt met je mee: onze 200 adviseurs staan klaar. Dankzij hun ondersteuning zetten initiatiefnemers hun plannen sneller in werkelijkheid om en zijn ze eerder een volwaardige gesprekspartner voor de gemeente, subsidiegevers en andere partners.

Marjolein Hillige,
adviseur Kern met Pit
"Verbindingen maken is prachtig. KNHM is gericht op samenwerking en het verbinden van mensen aan elkaar en hun omgeving. Dat is een geweldige kwaliteit. Door de ondersteuning die KNHM biedt in kennis en netwerk voelen de initiatiefnemers zich gesteund en gestimuleerd. Daarbij is de uitwisseling van kennis en ervaring tussen projecten onderling zeer inspirerend en leerzaam. Dat draagt enorm bij aan het succes en het plezier van een initiatief."

Kern met Pit leefbaarheidswedstrijd voor burgerinitiatieven

Bedenk een initiatief dat ten goede komt aan je straat, buurt of wijk en zorg ervoor dat je je idee binnen een jaar tijd verwezenlijkt. Die uitdaging staat centraal in Kern met Pit, de jaarlijkse leefbaarheidswedstrijd van KNHM. Jaarlijks doen er zo'n 125 bewonersgroepen mee. Een gezamenlijke opknapbeurt voor het dorpshuis. Een stadstuin en een speelplaats die ook toegankelijk is voor kinderen met een beperking: het wemelt in Nederland van de goede ideeën. In Kern met Pit stimuleren we groepen bewoners om daadwerkelijk met hun leefomgeving aan de slag te gaan. De wedstrijd, die KNHM sinds 1978 organiseert, daagt bewoners uit om hun idee binnen een jaar te realiseren. Gedurende dat jaar krijgen de bewonersgroepen advies van KNHM-adviseurs en kunnen ze deelnemen aan diverse kennisworkshops en bijeenkomsten om hun initiatief een boost te geven. Verwezenlijken de initiatiefnemers hun plan? Dan belonen we hen met de onderscheiding 'Kern met Pit' en een bedrag van 1000 euro. Daarnaast wint het beste project in elke provincie een trofee. Tenslotte kunnen de trofeewinnaars meedingen naar de nationale Gouden Pit: een eretitel en een flinke steun in de rug in de vorm van 3000 euro voor het project.

www.kernmetpit.nl

Norbert Berns,
adviseur KNHM Participaties BV
"Externe ondersteuning is bij veel sociale ondernemingen van wezenlijk belang. Deze ondernemers hebben vaak niet het zakelijke netwerk of die commerciële blik. Of ze moeten teveel tijd investeren om een netwerk op te bouwen. KNHM Participaties levert naast de liquiditeiten dit netwerk waardoor de ondernemer in staat is om te focussen op zijn passie en zijn doel. Die wederkerigheid van het delen van kennis, netwerk, uitdagingen en succes tussen de adviseurs en de sociaal ondernemers is echt van toegevoegde waarde."

In alle delen van het land nemen enthousiaste burgers het heft in handen. Met ups en downs voeren zij een vaak radicaal plan uit om hun eigen toekomst en die van hun dorp of stad vorm te geven. Op 25 maart 2017 organiseerden KNHM, Stichting DOEN, Fonds 1818, VSBfonds, Fonds Sluytermanvanloo, RCOAK en Human een uniek evenement voor en over burgerinitiatieven: het 'We doen het zelf wel' Festival. Een dag voor actieve burgers, met veel inspiratie en kennis. Met diverse bekende sprekers, die vooruitblikten op een nieuwe samenleving waar burgers het voortouw nemen. Met mooie verhalen van mede-initiatieven, een informatiemarkt, een eerste Donatie op locatie van VSBfonds en interactieve workshops. Ook vond daar de uitreiking van de Gouden Pit plaats, de landelijke winnaar van de leefbaarheidswedstrijd van KNHM: de cheque ter waarde van 3.000 euro ging naar het Gelderse project 'Mach Mit!', een burgerinitiatief dat jonge kinderen in de grensstreek Duits leert spreken. Human maakte een speciale tv-uitzending over het festival.

Artcadia techniek- en kunstwedstrijd voor jongeren

'Artcadia, Imagine your future'. De stad Artcadia, het jaar 2080. Hoe leven we met elkaar? Hoe ziet ons vervoer eruit? Hoe gaan we om met gebouwen, de ruimte, het water en ons milieu? Tijdens de landelijke techniek- en kunstwedstrijd die KNHM samen met Arcadis en Canon organiseert, buigen leerlingen van de tweede klas havo/vwo zich over het leven in het jaar 2080 in de fictieve toekomststad Artcadia. De deelnemers bedenken nieuwe, creatieve oplossingen voor actuele, mondiale problemen. Hiermee laten we jongeren zien hoe je techniek kunt inzetten om wereldomvattende problemen op te lossen. Voor KNHM is Artcadia bovendien een manier om mensen op een jonge leeftijd te interesseren voor hun leefomgeving. De afgelopen jaren heeft Artcadia een aantal baanbrekende ideeën opgeleverd. De bedenkers van het winnende project maken een onvergetelijke reis naar een Europees project waar Arcadis bij betrokken is.

www.artcadia.nl

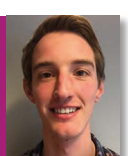

Reinier Koster, adviseur Artcadia
"Het is best een uitdaging om jongeren enthousiast te maken voor technische onderwerpen als milieu en mobiliteit. Daarom was ik, bij de beoordeling van de ideeën voor Artcadia en tijdens mijn schoolbezoeken, ook blij verrast met het enthousiasme en de creativiteit van de scholieren. Mooi dus om me hiervoor in te zetten, om nog meer scholieren enthousiast te maken voor het werk dat we bij Arcadis doen, terwijl ze zelf creatief bezig zijn met relevante onderwerpen van nu en van de toekomst."

Ruimte voor de burger

Als adviesorganisatie heeft KNHM de rol van de overheid de afgelopen jaren sterk zien veranderen. Burgers krijgen steeds meer ruimte om eigen initiatieven en ideeën uit te werken. Ook in formele zin. Met nieuwe beleidsinstrumenten zoals het Right to Challenge of de nieuwe Omgevingswet krijgen burgers veel meer mogelijkheden om hun eigen directe leefomgeving te beïnvloeden en in te richten. Hoewel de nieuwe Omgevingswet pas in 2021 ingaat en het Right to Challenge in Nederland nog maar mondjesmaat wordt gebruikt, lijkt de burger in toenemende mate aan zet. KNHM-directeur Frank van Brussel: "Het samenspel tussen burger en overheid verschilt enorm van gemeente tot gemeente, maar er zijn echt dorpen waar het lukt om de burger centraal te stellen. Waar de wethouder tegen een groep burgers zegt: we willen graag jullie plannen voor een nieuw dorpshuis of ontmoetingscentrum ondersteunen, maar wel op voorwaarde dat jullie het zelf inhoud geven. Dat is een dynamiek die je steeds vaker tegenkomt."

KNHM Participaties BV advies en investeren in sociale ondernemingen

KNHM Participaties BV investeert in sociaal ondernemers. Dat zijn burgerinitiatieven die hun initiatief vanuit ondernemerschap inrichten en ondernemers die prioriteit geven aan maatschappelijke impact boven financieel rendement: 'impact first'. Het gaat hierbij om ondernemingen die op termijn winst kunnen maken.
KNHM Participaties BV is een samenwerking van KNHM en VSBfonds. KNHM en VSBfonds geloven in sociaal ondernemerschap en zijn bereid wat meer risico te nemen dan de doorsnee investeerder. Om de levensvatbaarheid van sociale initiatieven te vergroten stellen wij via KNHM Participaties BV gezamenlijk leningen en aandelenkapitaal ter beschikking. Daarnaast helpen we sociaal ondernemers ook met expertise en netwerk. Onze adviseurs stellen op vrijwillige basis hun jarenlange ervaring beschikbaar. Naast bedrijfsmatige zaken helpen we ook met het vergroten van de maatschappelijke impact van de onderneming.
In totaal investeerde KNHM Participaties BV in 17 sociale ondernemingen. Deze ondernemingen worden actief gecoacht. In 2017 is onder meer in Dinst geïnvesteerd, een dienst die hulp aan huis organiseert voor senioren. En we verstrekten een lening aan Hotel Buiten, een creatieve ontmoetingsplaats voor buurtgenoten aan de Sloterplas in Amsterdam.

Samenwerking met Arcadis

Om sociale initiatieven op het gebied van leefbaarheid nog beter te kunnen begeleiden, werken KNHM en Arcadis nauw samen. Met het Arcadis-KNHM MVO Programma geeft Arcadis invulling aan haar maatschappelijke betrokkenheid en krijgt KNHM de mogelijkheid om een beroep te doen op de expertise van Arcadis-medewerkers. Het mes snijdt daarbij aan twee kanten. Dankzij het programma kan KNHM burgerinitiatieven en sociaal ondernemers veel effectiever ondersteunen en krijgen burgers de beschikking over kennis op het gebied van bijvoorbeeld gebouwen, ruimtelijke ordening of businessplannen. En door aan burgerinitiatieven mee te werken, dragen Arcadis-medewerkers een steentje bij aan de maatschappij, kunnen ze hun kennis vanuit een geheel andere invalshoek inzetten en vergroten ze hun eigen netwerk. Inmiddels zijn bij de helft van alle initiatieven die KNHM begeleidt medewerkers van Arcadis betrokken. Hun ondersteuning is vaak gericht op de technische en procedurele aspecten van een project. Van het maken van een bouwtekening of bestek tot het aanvragen van vergunningen. En van het berekenen van bouwkundige constructies tot het maken van een landschapsontwerp.

200 adviseurs

zetten zich vrijwillig in om burgerinitiatieven en sociaal ondernemers een stap verder te helpen. Zij worden omringd door een netwerk van adviseurs van Arcadis die hun specifieke kennis inzetten in burgerinitiatieven.

Het Belevenissenbos

Natuurlijk spelen in Flevoland

Het Belevenissenbos geldt als het grootste, avontuurlijkste en meest leerzame speelbos van Nederland. In het bos, dat maar liefst 40 hectare 'natuurlijk spelen' omvat, kunnen bezoekers zich uitleven op belevenissen zoals een martergang, tokkelbanen en een waterlabyrint. Stichting Het Belevenissenbos Lelystad is sinds de opening van het bos verantwoordelijk voor onderhoud en beheer, maar eigenaar Staatsbosbeheer (SBB) gaf onlangs aan dat het de afspraken met de stichting wil herzien. "Tot dusver was Staatsbosbeheer aansprakelijk voor alles wat er in het bos gebeurde," zegt André Rijsdorp van Stichting Het Belevenissenbos. "In de nieuwe overeenkomst wil ze die aansprakelijkheid bij ons neerleggen. Dat betekent niet alleen dat we veel nieuwe afspraken moeten maken, maar dat we ook op zoek moeten naar een verzekeraar die onze aansprakelijkheid wil dekken. Dat is best een hele lastige opgave."
In de contacten tussen SBB en de stichting speelt KNHM de rol van onafhankelijke derde partij. KNHM probeert de belangen van beide partijen op één lijn te krijgen, maar helpt ook bij het in beeld brengen van de financiële en organisatorische consequenties.
Inmiddels hebben Staatsbosbeheer en de stichting een aantal gesprekken gevoerd over mogelijke aanpassingen in de beheersovereenkomst. Hoewel er nog geen nieuwe overeenkomst ligt, is André Rijsdorp 'voorzichtig optimistisch'. "Aanvankelijk liepen onze opvattingen nogal uiteen. Maar mede dankzij de inbreng van KNHM hebben we wat meer begrip gekregen voor elkaars situatie. Daar komt bij dat KNHM onze stichting een kritische spiegel heeft voorgehouden. We realiseren ons dat we de komende tijd aan de slag moeten om onze organisatie te versterken. Dat is een waardevol inzicht."

Steeds vaker zijn initiatiefnemers op zoek naar een duurzaam 'verdienmodel'. Naast sociale impact maken willen zij ook geld verdienen. Van dorpshuizen met ruimtes die commercieel worden verhuurd tot zorgcoöperaties die zowel informele als formele zorg aanbieden.

Senioren Atelier PortuVerde

Zingen in het verpleeghuis

Op het eerste gezicht is het Rotterdamse Pniël een verpleeghuis als alle andere. Maar sinds 2016 huisvest het verpleeghuis een bijzonder burgerinitiatief. In het Senioren Atelier PortuVerde leven Kaapverdische en Portugese ouderen zich wekelijks uit op activiteiten zoals taallessen, spelletjes, dansen en zingen. "In de inloopgroep kunnen ouderen die dreigen te vereenzamen terecht voor gezelschap en dagbesteding", zegt Sophieke Klaver, die het initiatief namens KNHM ondersteunt. "De ouderen kunnen gebruik maken van de faciliteiten van de het verpleeghuis. Vrijwilligster Edite, die met de groep is begonnen, spreekt Portugees en legt de contacten met het verpleeghuis, dat deze ouderen anders niet zou bereiken. Het is echt een win-winsituatie."
Initiatiefnemer Edite da Graça Oliviera kwam bij KNHM terecht dankzij het programma Koffietijd, waar KNHM-voorzitter Annemarie Jorritsma vorig jaar te gast was. "Ik hoorde mevrouw Jorritsma een inspirerend verhaal houden over de ondersteuning van eigen-krachtorganisaties en ik dacht meteen: daar moet ik zijn."
Inmiddels is de inloopochtend uitgebreid naar twee ochtenden, en worden de wensen van de groep meegenomen in de toekomstige bouwplannen van Pniël. KNHM-adviseur Sophieke Klaver ondersteunde Edite onder meer bij haar gesprekken met het verpleeghuis, maar stimuleerde haar ook om de organisatie toekomstbestendiger te maken. Edite da Graça Oliviera: "Ik stond wel bij de Kamer van Koophandel ingeschreven, maar er waren geen statuten of doelstellingen. Nu is er een bestuur waarin ook drie nieuwe leden zitting hebben en zijn we bezig om de afspraken met het verpleeghuis in een contract vast te leggen. Het initiatief heeft een veel steviger basis gekregen."

mooie verh

Dorpswinkel Sauwerd

Shoppen voor de leefbaarheid

Een winkel voor en door het dorp, die gerund wordt door vrijwilligers. Dat is het resultaat van een burgerinitiatief om de dorpswinkel van Sauwerd te behouden. In 2016 viel het doek voor de enige overbleven winkel in het Groningse dorp. De uitbater van de mini-super zag geen mogelijkheden meer de exploitatie voort te zetten, maar de vereniging Dorpsbelangen besloot om te onderzoeken wat de mogelijkheden waren om de winkel voor het dorp te behouden.
Een jaar later opende de dorpswinkel Sauwerd haar deuren: een winkelvoorziening die nadrukkelijk meer is dan een supermarkt.
"In de dorpswinkel kun je terecht voor dagelijkse boodschappen, waarvoor je anders algauw 10 kilometer moet rijden", zegt Egbert Piek, namens KNHM Participaties bij het initiatief betrokken.
"Bovendien fungeert de winkel als een ontmoetingspunt waar jong en oud elkaar treffen. De koffietafel zit altijd goed vol. Het is echt een voorziening die bijdraagt aan de leefbaarheid van het dorp."
KNHM dacht al in een vroeg stadium mee over de haalbaarheid van het project en het aanscherpen van een businessplan. Bovendien ondersteunde KNHM Participaties de initiatiefnemers met een lening: achteraf gezien een belangrijke mijlpaal. Initiatiefnemer Han Limburg: "De lening van KNHM Participaties heeft weer deuren geopend naar andere fondsen. Op het moment dat je als initiatief aan de eisen van KNHM voldoet, zijn fondsen als VSBfonds of Stichting Doen veel eerder geneigd om ook met een donatie over de brug te komen. Dat heeft ons een enorme duw in de rug gegeven."

De Redichemse waard

Op zoek naar de dialoog

De Redichemse waard bij Culemborg is sinds de jaren zeventig in trek als zeil-, zwem- en visgebied. Maar in 2015 kwam het voortbestaan van de voormalige zandwinplas onverwacht op de tocht te staan. Na een toezegging van het college van burgemeester en wethouders om de erfpacht te beëindigen, lanceerde de eigenaar een plan om de afgravingsplas te verondiepen, een vakterm voor het storten van elders afgegraven rivierslib. Om dat scenario te voorkomen heeft een aantal belangengroepen zijn krachten gebundeld in het Collectief Redichemse Waard.
"De initiatiefnemers zijn bang dat de natuur- en recreatiewaarden en het historische karakter van het gebied worden aangetast", zegt Leo van Loon, die het initiatief als KNHM-adviseur bijstaat. "Ze zijn actief op zoek naar manieren om het gebied open en toegankelijk te houden, zodat er zoveel mogelijk mensen gebruik van kunnen maken en de natuur wordt ontzien."
Inmiddels zitten de leden van het collectief alweer geruime tijd met de eigenaar en de gemeente Culemborg om de tafel om een oplossing te zoeken die voor alle partijen aanvaardbaar is. Ook KNHM was geruime tijd bij het overleg betrokken. KNHM hielp het collectief onder meer bij het interpreteren van vergunningen en procedures, maar dacht ook mee over de juiste tactiek. Erik Hoven, mede-initiatiefnemer van De Redichemse Waard: "KNHM heeft ons steeds geholpen om te bepalen welke stappen we wel en niet moesten zetten. Bovendien hebben de adviseurs ons voortdurend voorgespiegeld dat we de dialoog moesten zoeken. Als je in je verzet blijft volharden, gooi je uiteindelijk je eigen glazen in."

Burgerkracht Ondernemen
Samenwerken Verduurzamen
Onafhankelijk Integer

Museum Collectie Brands

Less is better

De collectie Brands is een begrip in Zuidoost Drenthe. De collectie, bijeengebracht door de Drentse amateurverzamelaar Jan Brands, brengt de geschiedenis van Drenthe en de Drentse veenkoloniën tot leven. Helaas lopen de bezoekersaantallen sinds 2016 terug. Het afgelopen jaar hield het museum haar beleid en de organisatie daarom opnieuw tegen het licht. Ook KNHM dacht mee. De adviseurs interviewden een aantal medewerkers en bestuursleden en vertaalden hun ideeën in een 'profiel' waarmee het museum aan de slag kan. "Sinds de start van het museum hebben we vooral benadrukt hoe groot onze collectie is", zegt Hank Peters, voorzitter van het museum. "Maar de verwondering daarover is bij de meeste bezoekers weggeëbd. De komende maanden gaan we ons daarom sterker concentreren op de twaalf thema's waar Jan Brandts zijn verzameling omheen heeft gebouwd. De nadruk komt veel meer te liggen op beleving van het erfgoed. We gaan echt uit van het motto *less is better*."
Ook de organisatie van het museum wordt in een aantal opzichten aangepast. Museum Collectie Brands wil de vrijwilligersgroep die rond het museum actief is, omvormen tot een semiprofessionele organisatie, waarin enkele betaalde krachten zich bezighouden met collectiebeheer, educatie en marketing. KNHM-adviseur Wout van Boggelen: "Dankzij de professionaliseringslag is de organisatie steviger geworden, kan het museum beter inspelen op de prominente rol die de collectie in de cultuurnota van Emmen speelt en kan de Collectie Brands zich scherper profileren als cultureel en historisch erfgoed. Dat is een flinke stap vooruit."

KNHM is vertegenwoordigd in heel Nederland • We zijn geen fonds, maar richten ons juist op het geven van advies • Onze adviseurs zetten zich vrijwillig in voor jouw project • De begeleiding is naar jouw wens: van eenmalig advies tot intensieve samenwerking • KNHM is onafhankelijk • We kunnen gemakkelijk de kennis van Arcadis-adviseurs inzetten • Jaarlijks adviseren we 300 sociale initiatieven • KNHM en Arcadis vormen samen een landelijk netwerk van 400 adviseurs • Oprichtingsjaar is 1888• VSBfonds en KNHM investeren jaarlijks in 8 bewonersbedrijven en sociaal ondernemingen vanuit KNHM Participaties BV • 10.000 vrienden van KNHM • 15 regionale en landelijke teams • Jaarlijks doen 125 bewonersgroepen mee aan Kern met Pit • 20 workshops door heel Nederland waar burgerinitiatieven hun kennis delen • Jaarlijks participeren 130 scholen in Nederland en België in de jongerenwedstrijd Artcadia • Circa 2 miljoen euro te besteden per jaar (afkomstig uit opbrengsten uit obligaties, spaargelden en aandelen Arcadis en andere bedrijven)• HKH Prinses Beatrix is beschermvrouwe

Word vrijwilliger

Wil jij ook burgers helpen bij het verbeteren van hun leefomgeving? Word dan vrijwilliger bij KNHM!

Vind jij het een uitdaging om actieve burgers te begeleiden bij hun plannen voor de verbetering van hun leefomgeving? Heb jij een breed netwerk? En wil jij je inzetten door je kennis, netwerk en tijd te delen met maatschappelijke projecten? Dan komen we graag met jou in contact! Als vrijwilliger bij KNHM help je lokale initiatieven nét dat ene stapje verder. Kijk voor meer informatie op www.knhm.nl en meld je aan!

koninklijke
nederlandsche
heidemaatschappij

bezoekadres
Beaulieustraat 22
Arnhem
T 026 44 55 146

postadres
Postbus 33
6800 LE Arnhem

www.knhm.nl
info@knhm.nl

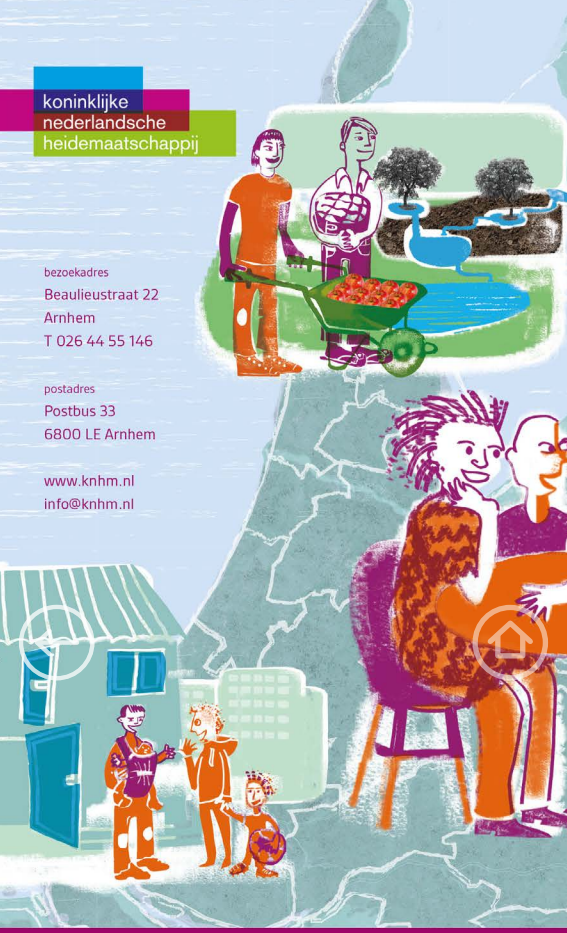

Mensen kunnen zelf hun leefomgeving veranderen en verbeteren. Heb je daar hulp bij nodig? Ga naar

www.knhm.nl